

Fotat 10. 2. - 50.

M

Borgå sn., Munkby, Böle.

C. F. Meinanders grävningar år 1949.

Till berättelsen hör:

NM Förh. avd. katalog 12135 och 12359

10 plankartor

Fotos.

I maj 1949 erhöll Arkeologiska kommissionen genom folkskolläraren Sven Bergqvist i Illby i Borgå landskommun meddelande om, att i Böle c:a 4 km söderut från Illby under de senaste åren hade gjorts fornfynd. Vid ett besök på platsen genast efter anmälan kunde undertecknad anteckna följande:

Böle hemman i Munkby, vilket äges av Rafael Grönholm, ligger söderut från Illby vid vägen till Sannäs och vid Illby å. Strax norrom Böle sammantränges ådalen i ett smalt pass mellan en sandås i väster och berg i öster. Söderom detta pass är åns vattenhöjd endast 60 cm över havet; stränderna äro 2 - 4 m högre. Landsvägen Illby - Sannäs löper mellan åbranten och den brant uppstigande åsen västerom Illby å. C:a 100 m norrom Böle slutar åsen i en skarp och mycket brant spets, som stiger c:a 30 m över havet. I åsen finns flere stora sandtag, vilka äro på Grönholms mark. Den nordligaste är c:a 500 norrom Böle hemman, där åsen har en utbuktning åt öster; i

åsens sydligaste spets finnes en grop som är avskild till bysamfälling. Strax norrom denna ligger på åsens östsida ett sandtag som arrenderats till Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen (den har ej använts på åtminstone tio år) och mitt emot denna på åsens sydöstra sluttning ett annat sandtag, därifrån sand och grus fortsättningsvis köres. Fornfynden hade gjorts dels i den förstnämnda sandgropen dels i den sistnämnda, dels åter ute på åkern (Gärdet) SO-om den sistnämnda sandgropen. Fynden, vilka härstammade från slutet av stenåldern, föranledde mig att i juli anställa en utgrävning på platsen, vartill jag kunde använda ett av Svenska vetenskapliga centralrådet beviljat anslag.

I. Grävningområdet på Gärdet.

Från Böle hemman c:a 250 m åt väster ligger Grönholms fähus och strax norrom detta hans under byggnad varande nya boningshus. Norrom sistnämnda finnes en åkervik som skjuter in mot väster; den består av en sandkulle. Mitt på denna fanns ännu för något år sedan en obrukad fläck kring två stora flyttblock. Då detta ställe bröts upp till åker (år 1946 eller 1947) hittade Grönholm synnerligen rikligt med krukskärvor och lerklining ävensom en malsten. Rikligast voro fynden strax österom nämnda flyttblock, där marken sluttade mot öster. Västerom stenarna var åkern ganska flack.

På åkersluttningen österom de stora flyttblocken öppnades ett östvästligt schakt (karta 2). Kulturlagret var

ganska blekt och nästan helt genomplöjt. I den nedersta rutan (D 4) var matjorden starkt lerblandad och något sandskikt fanns egentligen inte. I denna ruta påträffades två små stensättningar bestående av kantställda stenar; de hade uppenbarligen varit stolpskoningar. Fynd påträffades ej.

I rutan D 5 överlagrades leran delvis av ett tunt sandskikt. Vid 30 cm:n djup - varintill grävningen utsträcktes - följde gränsen mellan lera och sand ungefär 15 m:s höjdkurvan. Uppåt backen låg leran djupare och kom ej fram under grävningens förlopp. - Från D-linjen utvidgades grävningens område åt söder sålunda, att till först upptogs linjen 8. Det sammanhängande utgrävningsområdet omfattade 108 m². Dessutom öppnades några provrutor för fastställandet av boplatslämningarnas utsträckning.

Lagerföljden. Hela området var åker och den översta delen av kulturlagret var således omrörd. Några stratigrafiska observationer kunde ej göras. Sålunda fanns i det plöjda lagret över hela området lerkliningsbitar och liknande i de djupaste delarna av rutorna G 7 och H 7. Då dessa lerkliningsbitar tydligen härstamma från ett och samma hus, var alltså hela kulturlagret helt omrört; det förblev sålunda ovisst, huruvida fynden representerade olika bosättningskedan. Fynden som huvudsakligen bestodo av lerkärlekskärvor och lerkliningsstycken förekommo ända till kulturlagrets botten, om ock sparsamt i dess nedersta del. I grävningens västra del, som först för något år sedan röjts till åker, var kulturlagret tjockare - c:a

55 cm - och fynden lågo djupare än i den östra, som var gammal åker; kulturlagret var där c:a 40 cm tjockt.

Utsträckning. I linjen D gjordes mycket litet fynd, likaså i rutorna K 8 och L 8. Även i I-linjen voro de sparsamma. Provrutorna K 11 och N 13 voro helt tomma och något kulturlager kunde ej iakttagas under matjorden. Däremot hittades enstaka fynd i rutan F 13, vilket tydde på, att ett annat fyndcentrum kunde finnas västerom de stora flyttblocken. Enligt markägaren Grönholms utsago hade spridda klinings- och kärbitar hittats över hela åkerbacken. Såvitt av grävningarna kunde dömas var fyndcentrum emellertid ganska begränsat, omfattande i huvudsak det utgrävda området.

Höjdläge. Enligt nivellering till den 700 m norrom Böle hemman belägna vattenståndsmätaren (vid bron över Illby å) ligger högsta punkten på det nordligaste av de två stora flyttblocken 18.06 m över havet (troligen över NN). Den nedersta utgrävda (fyndtomma) rutans nedersta hörn låg 15.00 m högt. Den i rutan G 5 framgrävda eldstadens övre yta låg 15.73 m högt och de nedersta fynden låg i ungefär samma nivå. Emellertid finns det orsak att antaga, att boplatsen ej legat omedelbart vid havsstranden, varför denna höjd är en terminus a^mte quem. Ännu vid en havsnivå c:a 3 m över den nuvarande har platsen legat så nära havsstranden, att bebyggelsen kan sägas hava varit en strandboplats.

Fasta lämningar. Över de i kulturlagrets nedersta partier observerade fläckarna av mörkare jord upprättades

två planer i skalan 1:20; den ena c:a 45 - den andra c:a 55 cm under markytan. Dessa sektioner gjordes dock ej parallella med markytan. När den östra delen av kulturlagret uppenbarligen var i någon mån nivellerad genom plöjning; motsvarande sektioner i de östligare rutorna avritades således på 45 resp 35 cm djup (se planerna II och IV). Av de iakttagna sotfläckarna bildade de i rutorna F 8 - G 8 - H 8 parställda fläckarna en säkert sammanhängande serie. Antages, att de äro stolphål och således ange en del av en cirkelrund anläggnings periferi kan denna utritas som gjorts i ritning V. Denna cirkellinje innesluter då huvuddelen av det område där fynden voro talrikast ävensom hela den nordliga delen av det smutsfärgade kulturlagret. - Övriga stolphål ansluta sig eventuellt till denna runda byggnad - d.v.s. utgörande dels en inre stolpkonstruktion för att uppbära taket, dels ett fyrsidigt förrum i byggnadens södra del. Möjligt och måhända mera troligt är dock, att de äro lämningar av olika byggningar som avlöst varandra. Sålunda är det möjligt att kombinera sotfläckarna i rutorna G - H - I / 4 - 5 - 5 till en kätaliknande grundplan med en liten eldstad i mitten (plan III). Samma stolphål kunna även uppfattas som hörande till ett fyrsidigt annex till den omtalade runda anläggningen.

Fyra eldstäder komma fram. Eldstaden i rutan F 6 var omrörd. Den bestod delvis av ovanligt stora stenar (huvudstora) och var även till sitt omfång stor - drygt 1 m tvärsöver. Troligen har den delvis varit uppgrävd ganska djupt; det är möjligt att här i samband med åkerröjningen

grävts ned stenar. - Eldstaden i ruta C 5 var i helt oförstört skick. Den mätte c:a 60 cm tvärsöver och var rund, den var uppbyggd av ganska jämnstora något större än knytnävsstora stenar. Denna eldstad var mycket omsorgsfullt byggd; kanterna voro lodräta till ett djup av 35 cm som helt framgrävd hade eldstaden således cylinderform. Det föreföll, som om den vore byggd med ett slag och således ej skulle hava uppstått genom påräkning av stenarna allteftersom dessa trände sig in i jorden. - I ruta H 6 fanns en eldstad med några få stenar som möjligen hava bildat en ram. Eldstaden står uppenbarligen i relation till de runt denna iakttagna sotfläckarna (plan III och plan IV). - I ruta I 7 fanns den eldstad bestående av några spridda stenar och mycket starkt bränd och sotblandad svart jord. Strax invid denna eldstad fanns en djupare grop med brandjord. - En liknande fördjupning uppfylld av brandjord G - H/6 7. Den var ganska stor (plan IV); ända till botten, som låg 80 cm under marknivån hittades krukbitar och lerklinig.

Fynd. Keramik hittades tämligen rikligt, dock endast små fragment. Den textilornerade keramiken intog en dominerande ställning. Dessutom förekomma falsk och äkta pinnsnodd och skrapad yta samt gropar. Ett kärl med inblandning av fina och korta asbestfibrer är ornerat med en dubbelrad små gropar eller snarare punkter. Ett fragment har ett fint kamintryck. Denna keramik ansluter sig till estnisk keramik från bronsåldern och äldsta järnåldern. Asbestkärlet, som antyder inhemsk tradition har en ornering som dels

åter återfinnes på Asva på Ösel och Plavniekalns: Lettland dels har ett motstycke i härlet från Koitö-graven. Det förblir dock i någon mån oklart, huruvida denna keramik de facto tillhör järnåldern (ev. den förkristliga) eller måhända yngre bronsålder..

I rutan G 8 hittades på c:a 45 cm djup ett eggfragment av ett välslipat stenverktyg. Ett stenföremål hittades i rutan F 8; det är troligen fråga om ett förarbete till en liten rätmejsel med trapetsoidiskt tvärsnitt. Till ämne har tagits en natursten av ungefär den avsedda formen. Liknande stycken finnas åtminstone från Jordbromalmen och Småstenrösbacken. Ytterligare har hittats tvenne fragment av slipade stenverktyg, ett tillslaget diabasstycke och ett fragment av en slipsten (nr 12359; 105 - 110). Ifall alla fynden tillhöra ett och samma obrutna bosättningskede har denna alltså stått på stenålderns nivå.

Föremål som tyda på järnhantering äro: En regelbundet femsidig bultsten av järnålderstyp, två bitar järnslag och en liten bit myrmalm. Den sistnämnda hittades i provrutan F 13 och låg säkert i orört lager (alltså under matjorden). Slaggbitarna lågo däremot i det plöjda lagret. Dessa fynd utvisa med säkerhet att platsen har varit bebodd under järnåldern.

Bland de fynd Grönholm hade gjort före vår utgrävning var en stor malsten, som hade hittats ungefär vid ruta D 4.

II Grävningssområdet i ^{Södra} norra sandgropen.

Av de lerkärlsbitar, som Grönholm hade hittat härstamma-
de en del från norra sandgropen, därifrån det alltjämnt
kördes väggrus. Någon meter västerom rån mot bylagets sam-
fällda sandtag hade Grönholm i en nedrasad eldstad sett en
hel mängd lerkärlsskärvor. Från denna sandgrop torde även
den ena slipstenen härstamma. På grund av det begränsade an-
slaget kunde här endast ett mindre område om 27 m² ut-
grävas. Åsen bildar här en tämligen smal rygg som sluttar
brant väster, söder och öster. Fyndplatsen låg alltså på
den västra (eg. sydvästra) sluttningen. Härifrån steg åsen
ännu mot norr mot gravröset (se nedan) som låg på ås-
krönet. Därifrån fortsatte den som en jämn platta norrut.
En provgrop som öppnades 8 m norrom grävningssområdet gav
inga resultat; ej heller hittades i sandgropskanten några
boställningsspår annat än vid den utgrävda punkten. Enligt
avvägning från den fixpunkt som användes vid grävningssområde
I hittades de nedersta krukskärvorna i sandgropskanten på
23 m:s höjd. Detta kan ej ange stranslinjen vid tiden
för boplatsens användning. Den branta sluttningen har även
gjort anläggandet av boplatsen på en lägre nivå omöjligt.

Keramiken är av ganska poröst slag. Kärlväggen synes
hava varit rak och botten plan (med mattavtryck) med
eller utan stålist. Ett fragment (osäkert om hittat på
detta ställe) har gropornament. För övrigt inskränker sig
orneringen till en med tvärstreck ornerad kärlrand. På
kärlens nedre del förekommer textilavtryck (ej ornament).

Kärlytan är skrapad. Denna keramik anluter sig alltså till Kiukaiskretsen. Egentliga stenverktyg påträffades ej men väl kvarts i betydligt större omfattning än inom grävningssområde I.

Denna boplats läge påminner i viss mån om en gorodischtsches. Särskilt kan nämnas att åsen strax norrom gravröset avbrytes av en liten, ej mera använd sandgrop, som löper tvärs över åsens högsta del. Illusionen av en befäst boplats blir sålunda ännu större, även om detta sandtag i dess helhet vore från nyare tid.

III. Gravröset.

C:a 30 m NNW från den undersökta sandgropskanten, iakttog jag redan vid mitt besök på platsen i maj ett stenhölster 12,5 x 9,5 m. I dess mitt reste sig två stenblock på kant, varför det fanns skäl att undersöka huruvida det rörde sig om ett gravröse. Avsikten var att utgräva hela röset, men dess nordligaste och högsta del - måhända den viktigaste - måste lämnas undersökt av brist på medel. Undersökning fullföljdes till den sträckade linjen på plankartan VIII.

Rösets östra kant bestod av stora jordfasta stenblock. Längs sydkanten voro de yttersta stenarna något större än i röset förövrigt, men någon egentlig kantläggning fanns där ej. Även västkanten var isynnerhet på mitten diffas. En tydligt radad kant fanns däremot i nordändan. Innanför denna synes i rösets yta (alltså ej bland bottenstenarna) delen av en stenkrets som i norr tangerade rösets ytter-

kant och i söder anslöt sig till den nordligare bautastenen. I rösets södra, undersökta del lågo stenarna etentligen i två lager. Stenarna voro av en lätt mansbördas storlek och mindre. I rösets botten iaktogs en stenring som anslöt sig till de båda bautastenarna; dock bildades ej heller denna stenring av de allra understa stenarna. I öster kunde denna stenring ej konstateras.

De enda fynden utgjordes av några krukskärvor (vid C på plankarta VIII). En skärva var ornerad med tvärsnoddsintryck. Det är troligt att en undersökning av rösets norddel skulle ge mera keramikfynd. De speciella anläggningarna - särskilt "bautastenarna" - ge vid handen att röset faktiskt är ett gravröse. Tidsställningen är oviss.

IV. Grävningsområdena i norra sandgropen.

I norra kanten av den norra sandgropen hade Grönholm hittat åtminstone någon lerkärlsbit (bl.a. den stora bottenbiten 12135:7) samt en slipsten. I samband med mina grävningar hittades även en krukskärva i den nedrasade sanden på samma ställe, där Grönholm hade gjort sina fynd. Sammanlagt grävde jag här 80 m² på två olika ställen men hittade ej annat än en kvartsskärva. Även kulturlagret var mycket obestämt. Inom det nordligare grävningsområdet påträffades dock en c:a 2 m lång och 1 m bred stenram bestående av ungefär huvudstora ^{kl} slumpstenar. Stenarnas yta syntes över markytan. Innanför denna ram hittades mycket rikligt med kol (även stora stycken). Stensättningen är så-

ledes en eldstad, som bör sättas i samband med keramik-
fynden och alltså troligen är från Kiukaistid.

Helsingfors den 26 januari 1950.

Steinberg

C

Borgå landskommun, Munksby

B Ö L E

C.F. Meinanders grävningsområde I

år 1949

Skala 1:100

D

E

F

G

H

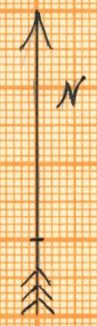
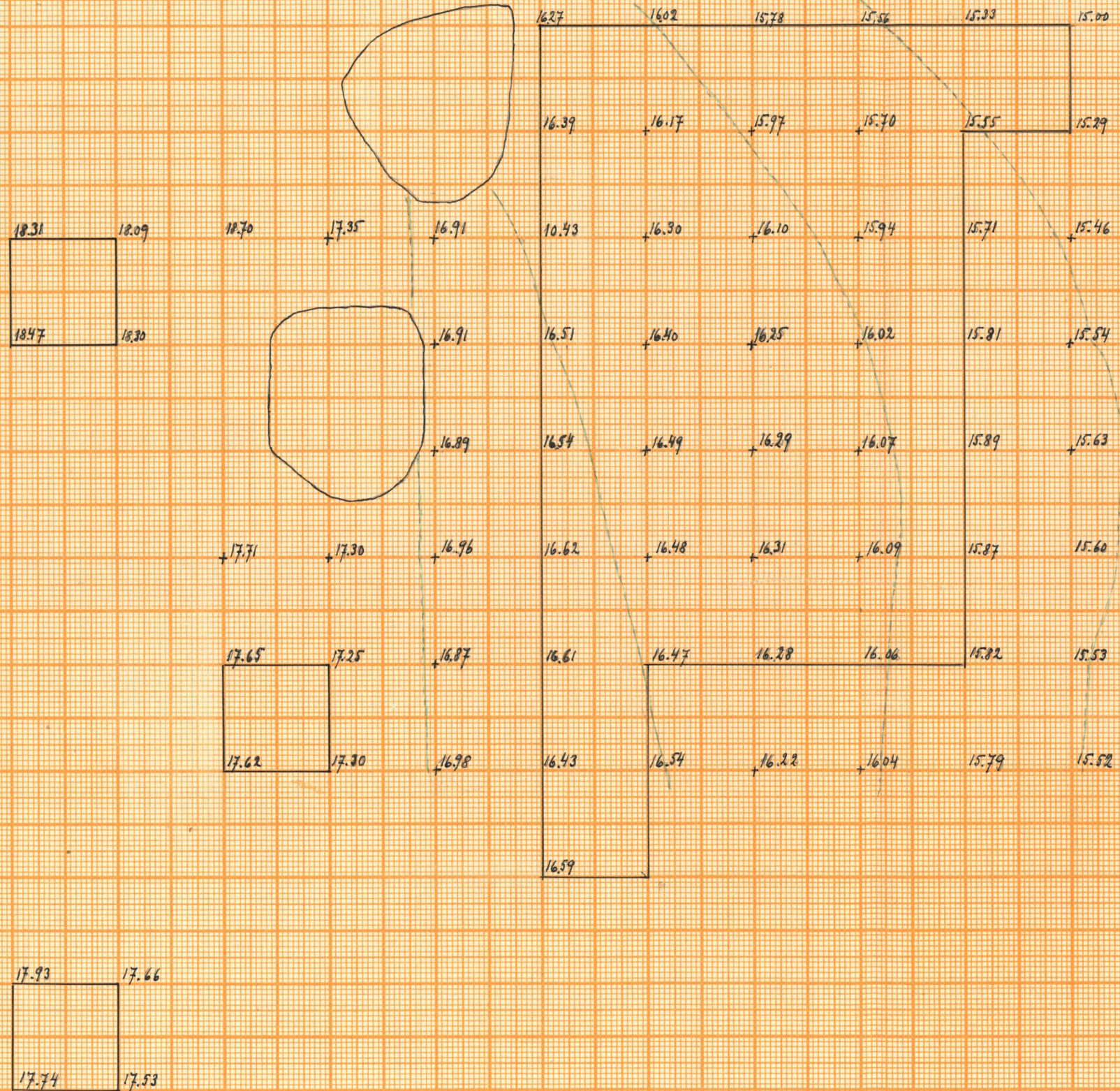
I

K

L

M

N

13 12 11 10 9 8 7 6 5 4

Karta
 över alla egor till Kockas frälse
 lägenhet RN=16 i Munkby by
 af Borgå kommun och Nylands
 län

RN	litter	Böle
18	16	
412	4 10/6	Böle I

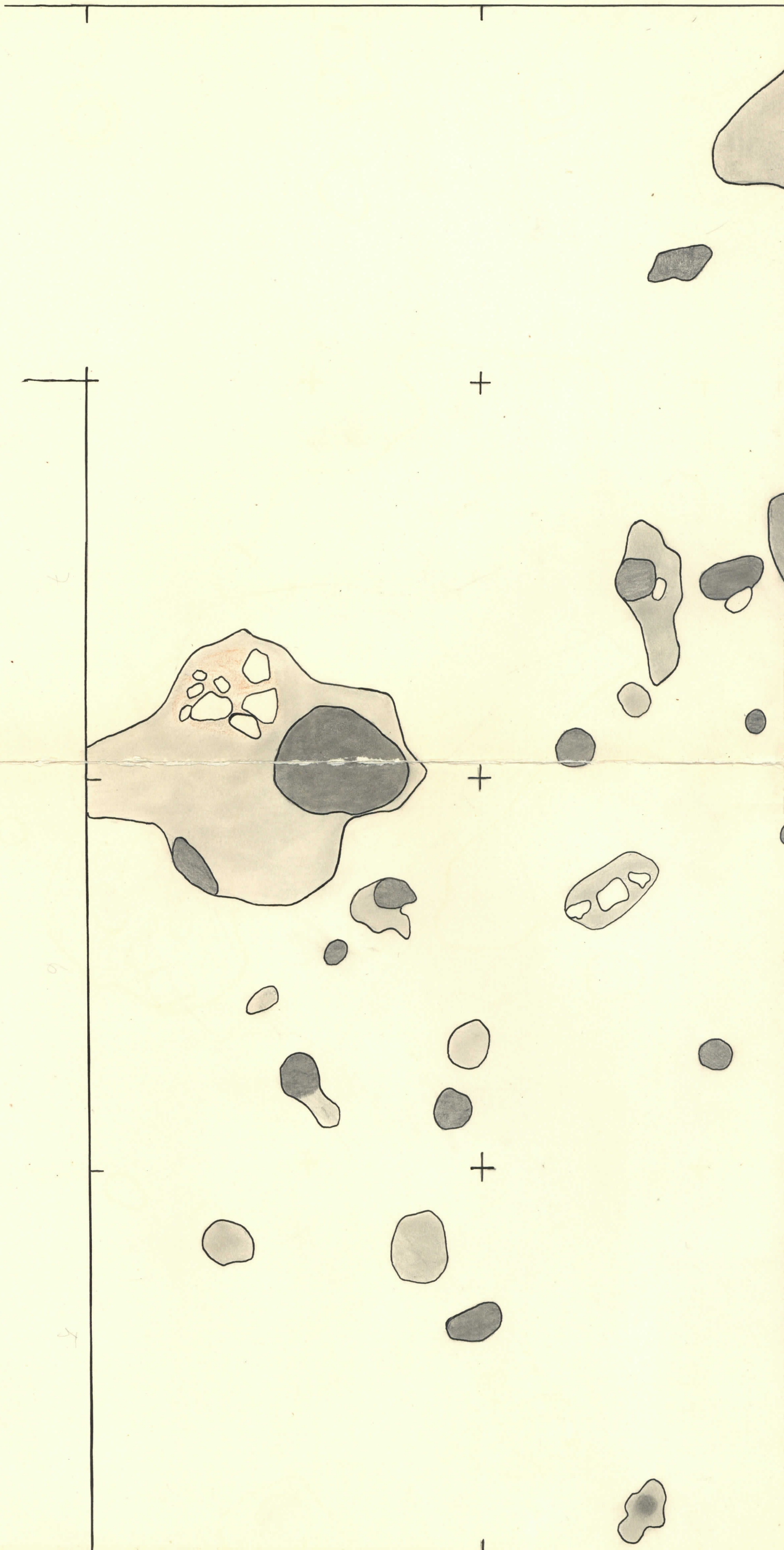
100 0 100 200 300 400 500

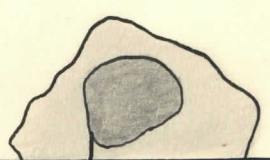
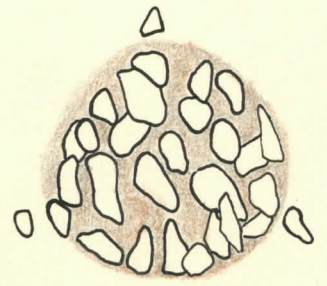
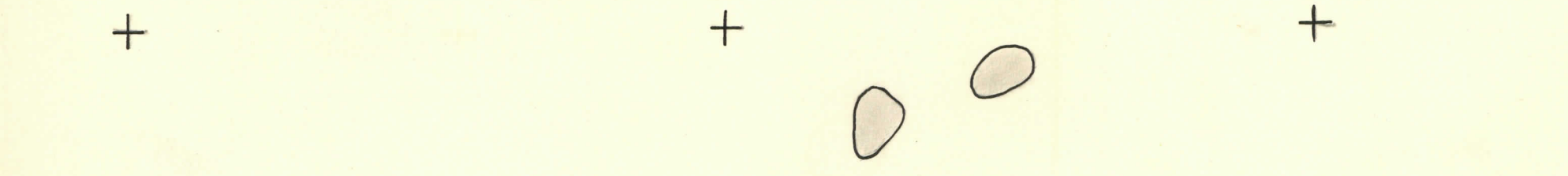
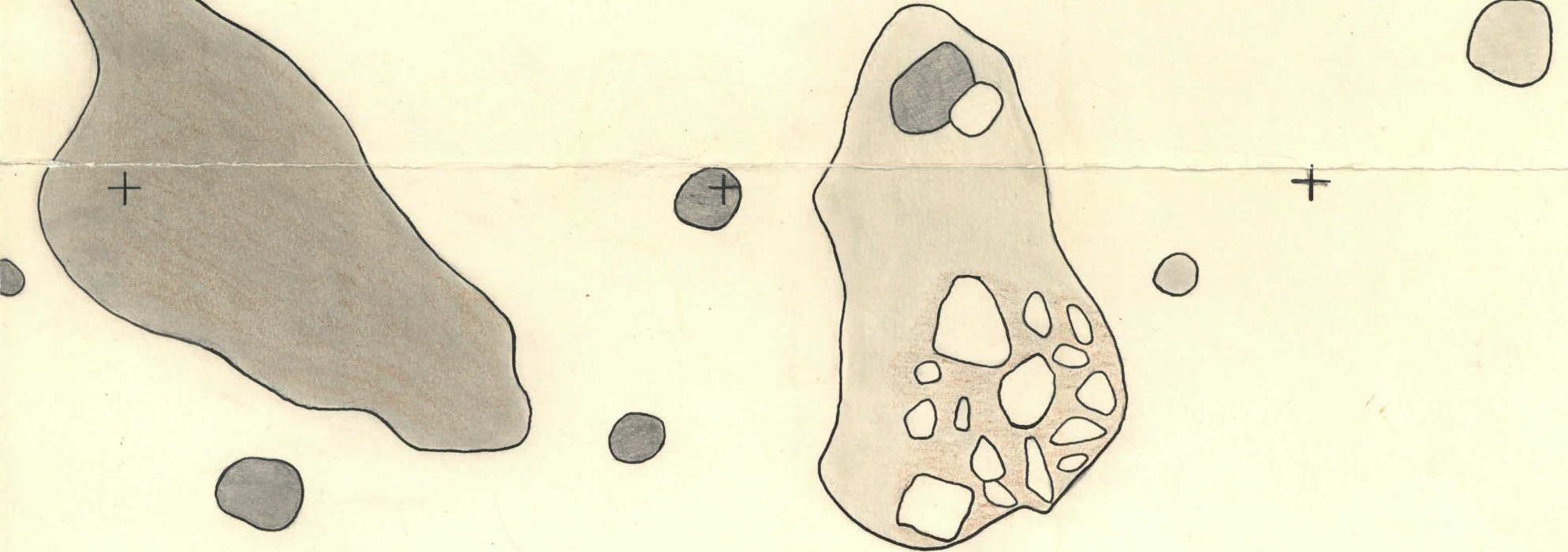
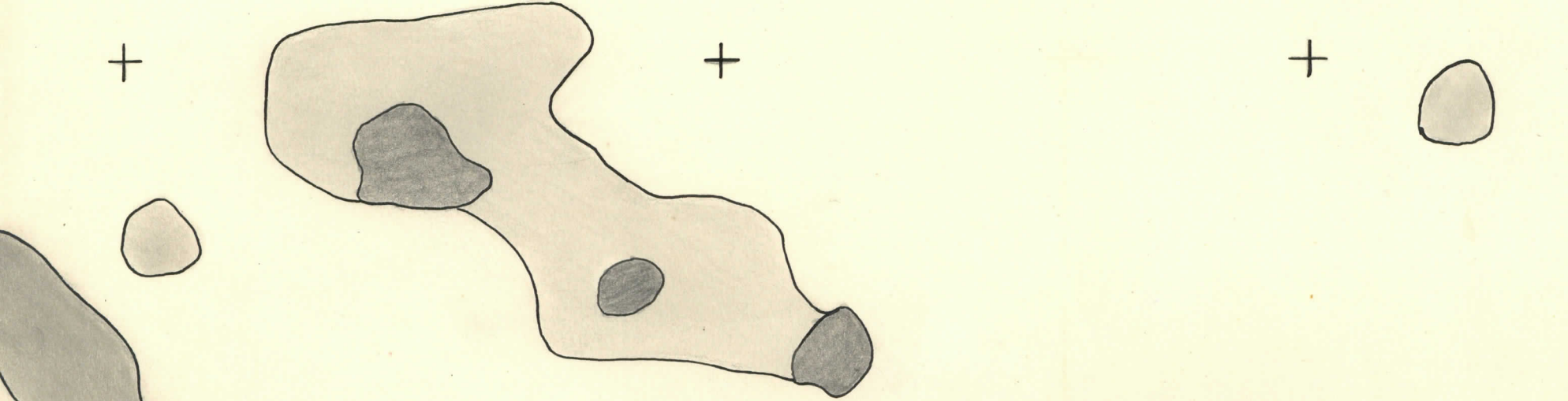
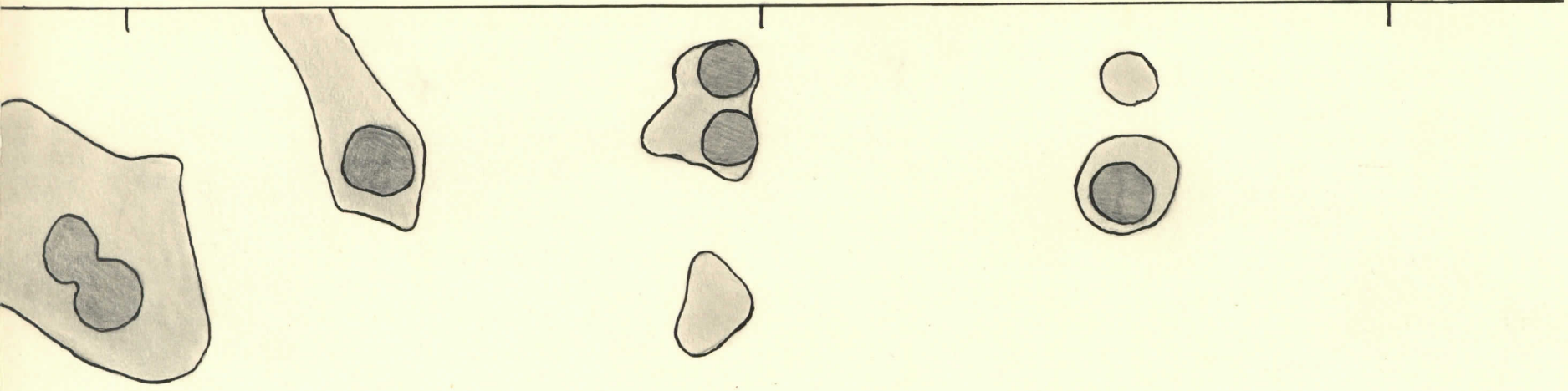
1:4000

Litthög kart. Borgå, Munkby, Böle
L.F. Meinander 1949

Borgå landskommun, Munksby

B Ö L E

C.F. Meinanders grävningssområde I

år 1949

Skala 1:100

D

E

F

G

H

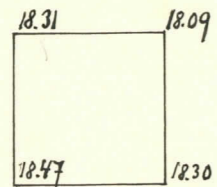
I

K

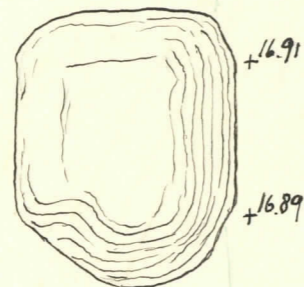
L

M

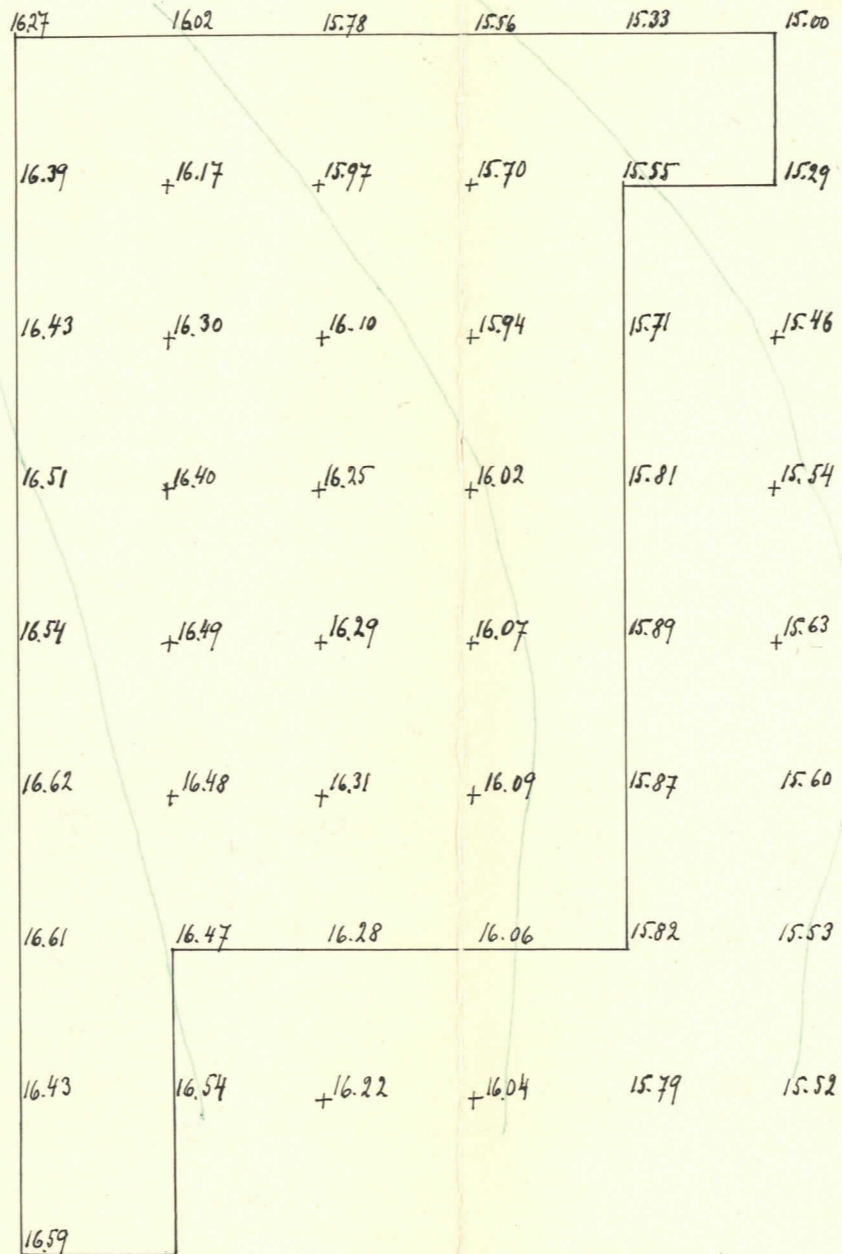
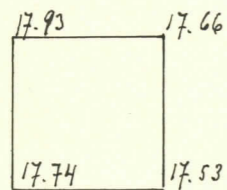
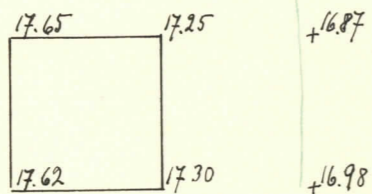
N

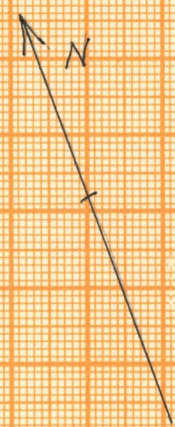
18.70 +17.25 +16.91

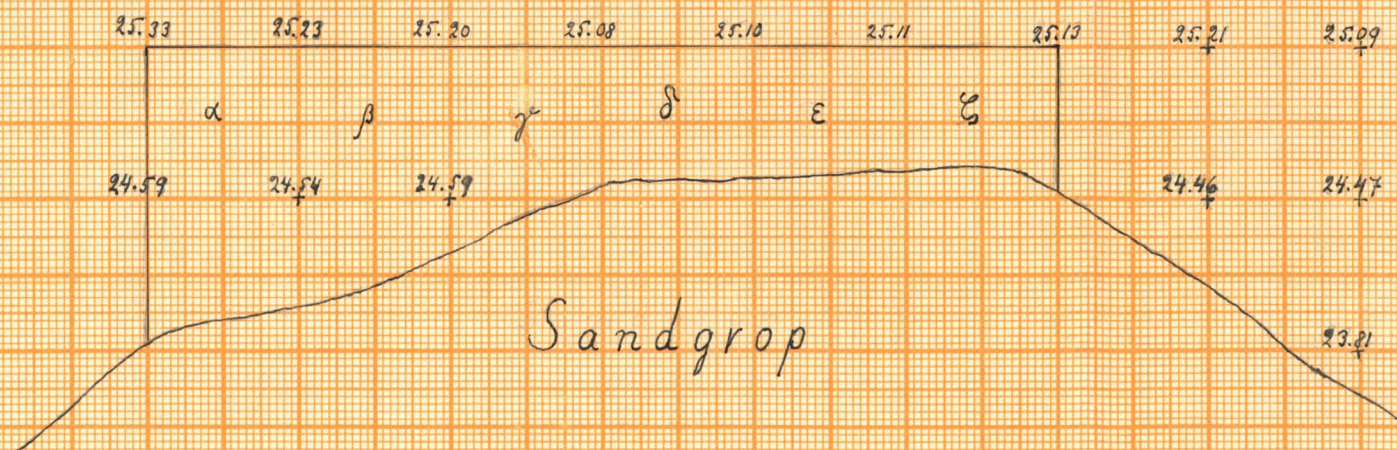
+17.71 +17.30 +16.96

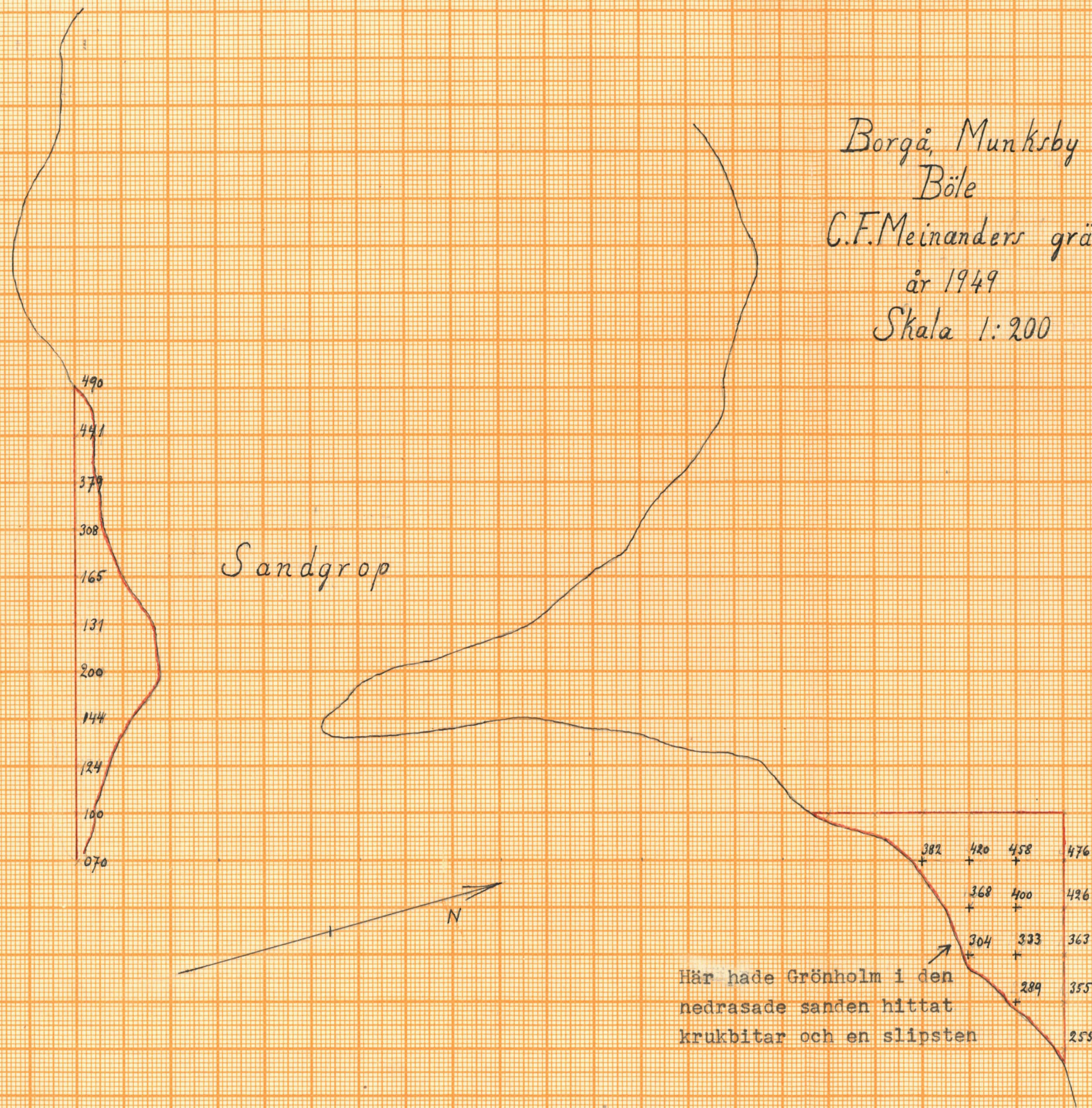
13 12 11 10 9 8 7 6 5 4

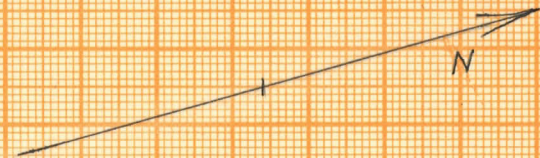
Borgå, Munksby
 Böle
 C.F. Meinanders grävningssområde II
 år 1949
 Skala 1:100

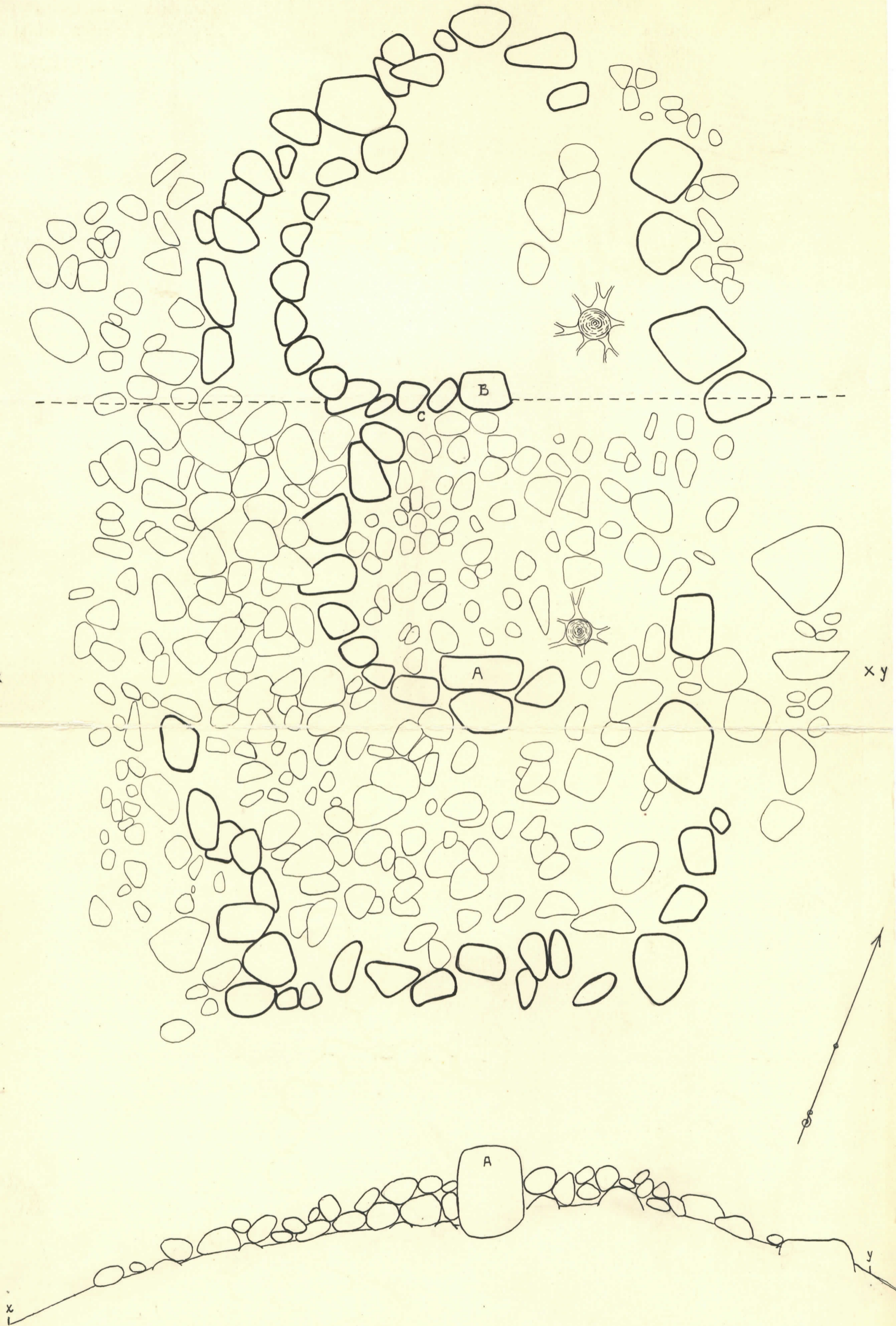
Borgå, Munksby
 Böle
 C.F. Meinanders grävningssområde III
 år 1949
 Skala 1:200

Sandgrop

Här hade Grönholm i den nedrasade sanden hittat krukbiter och en slipsten

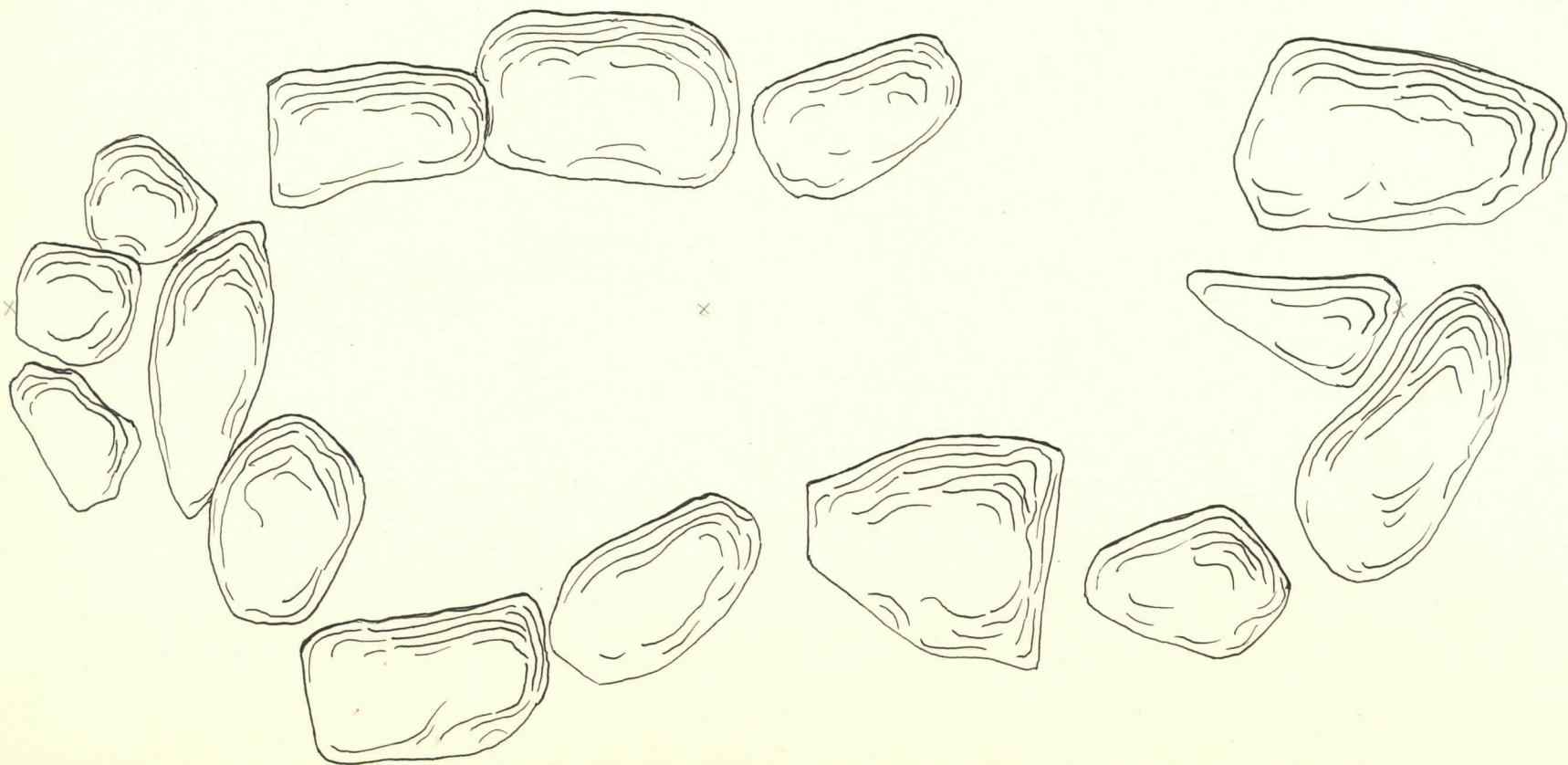

BORGÅ, BÖLE.
KARTSKISS VIII. 1:50
C.F. MEINANDER - 79

Borgå, Munksby, Böle

Stensättningen i gräv.omr. III

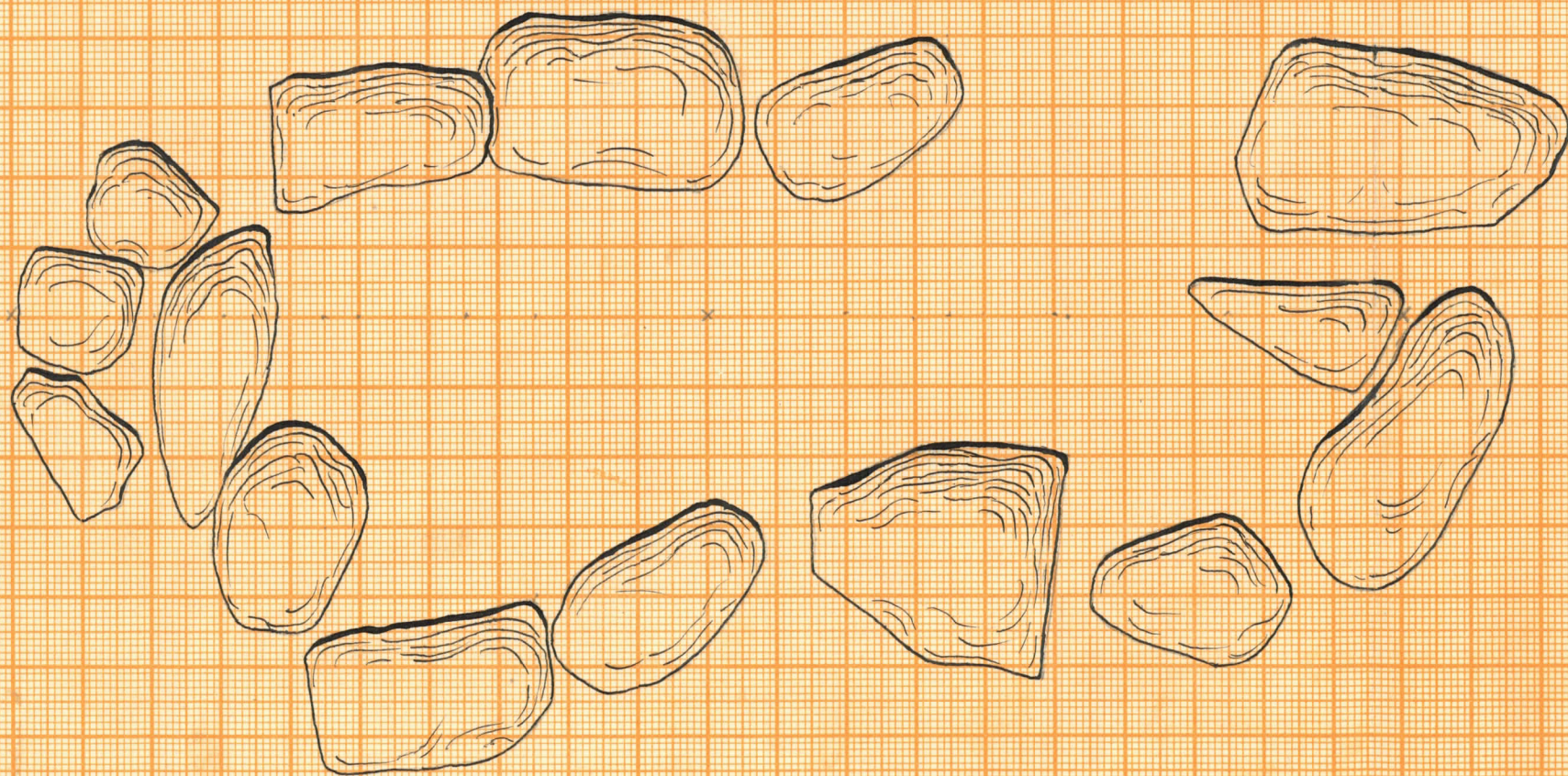
Skala 1:10

Borgå, Munksby, Böle

Stensättningen i gräv.omr. III

Skala 1:10

D7

D7
D8
D9

D6

D5

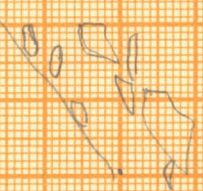
D4

4.1.1

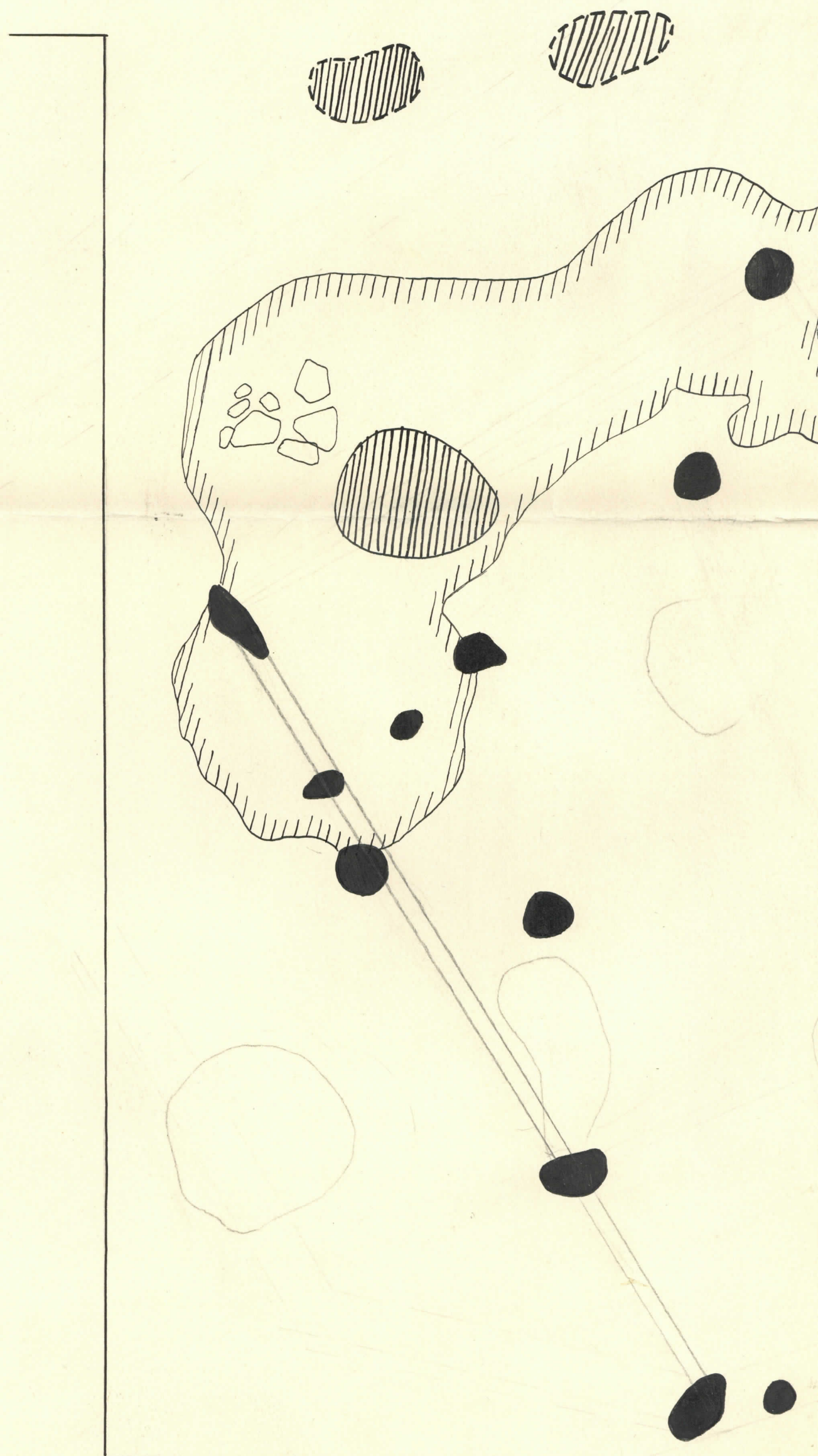

folien sta

gränd

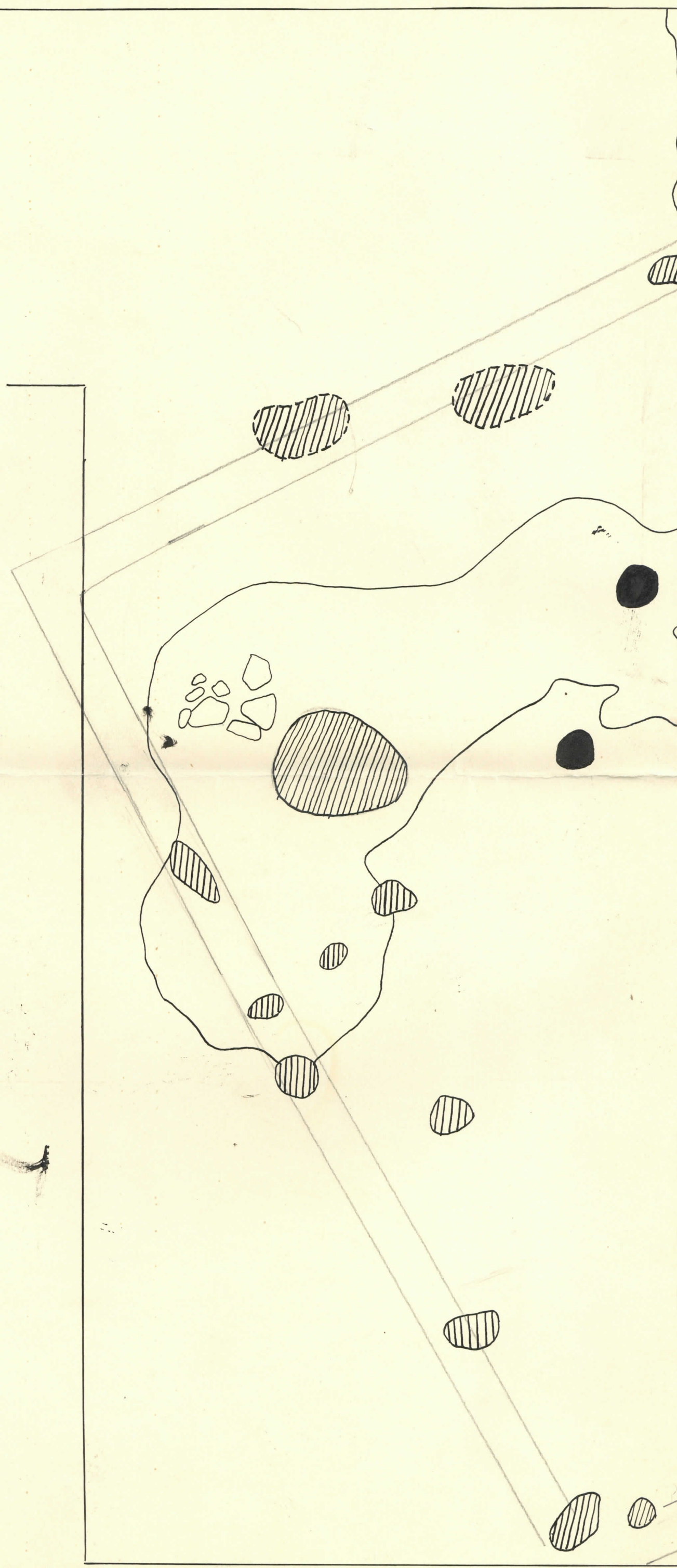

Lithyng kart. Borgå, Munkby, Båle
LiF, Meinander 1949.

Litthjy kert. Barga, Hunkby, Bille, CF. Meinander 1949
Mälaren

15383

15384

15385

15386

15388

15389

15390

15391

15392

15393

15394

15395

15396

15397

15398

15399

15400

15401

15402

15403

15404

15405

15406

15387

15407

15408